

Kangasalan, Lempäälän, Nokian, Pirkkalan, Vesilahden ja Ylöjärven liikenneturvallisuuksuunnitelma 2010

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

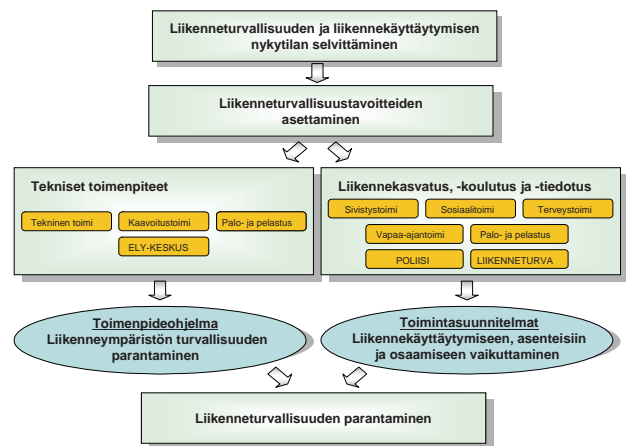

LIKENNETURVALLISUUSUUNNITELMA 2010

Pirkanmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus), Nokian ja Ylöjärven kaupungit sekä Kangasalan, Lempäälän, Pirkkalan ja Vesilahden kunnat ovat laatineet vuosina 2009-2010 liikenneturvallisuus-suunnitelman kuntien alueelle. Liikenneturvallisuus-suunnitelma sisältää katsauksen alueen liikenneturval-lisuuden nykytilaan, toimenpideohjelman liikenneympä-ristön turvallisuusongelmien parantamiseksi sekä hallin-tokuntien liikenneturvallisuustyön toimintasuunnitelmat.

Liikenneturvallisuussuunnitelman tavoitteena on onnet-tomuuksien määrän vähentäminen ja vakavuusasteen pienentäminen sekä koetun liikenneturvallisuuden pa-rantaminen liikenteen kasvusta huolimatta. Liikennetur-vallisuuden kannalta vaarallisia tai vaaralliseksi koettuja paikkoja on selvitetty onnettomuusanalyysin ja kunta-laiskyselyn avulla. Suunnitelman tavoitteena on ollut määritellä toimia, joiden avulla liikenneympäristön tur-vallisuutta voidaan parantaa. Liikenneturvallisuutta pa-rannetaan sekä fyysisen liikenneympäristön järjestelyitä kehittämällä että liikennekasvatuksen ja tiedotuksen kei-noin liikennekäyttäytymiseen vaikuttamalla.

Työssä on organisoitu kuntien liikenneturvallisuustyötä ja laadittu eri hallintokuntien liikenneturvallisuustyötä jatkossa ohjaavat toimintasuunnitelmat. Toimintasuun-nitelmat sisältävät konkreettisia toimia, joiden tavoit-teena on liittää liikenneturvallisuusajattelu osaksi eri hallintokuntien jokapäiväistä toimintaa sekä tehostaa liikenneturvallisuustoimenpiteiden toteuttamista ja jal-kauttamista. Lisäksi suunnitelman tavoitteena on ollut kuntien liikenneturvallisuustyön tukeminen, jatkuvuuden ja arvostuksen lisääminen ja toimenpiteiden toteuttami-sen tehostaminen.

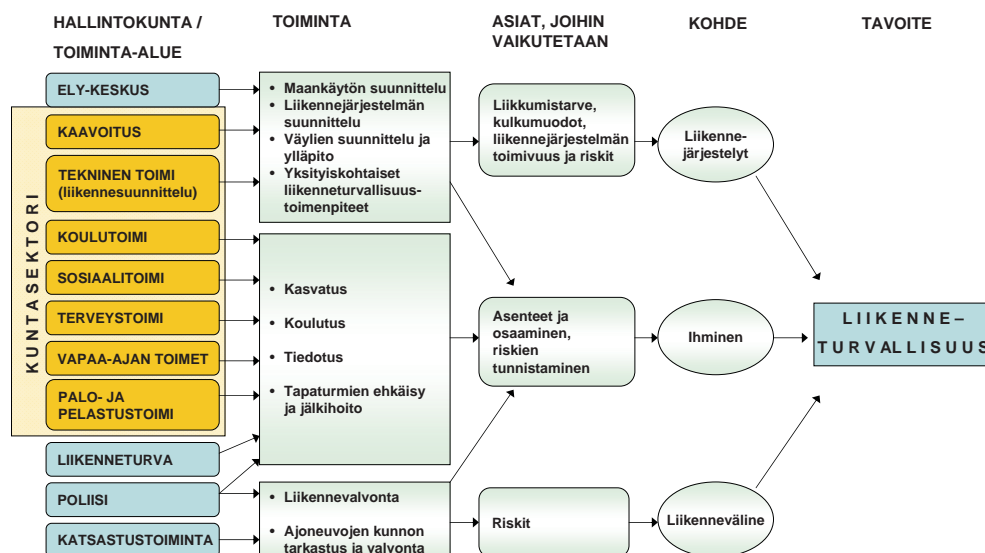
Liikenneturvallisuussuunnitelman laatimisvaiheet.

Liikenneturvallisuussuunnitelma on laajan yhteistyön tu-los. Työhön on osallistunut edustajia kuntien eri hallin-nonaloilta ja sidosryhmistä. Suunnittelua ohjanneeseen ryhmään ovat kuuluneet:

Heljä Aarnikko
Merja Saarilahti
Jaakko Hupanen
Timo Nevala
Tommi Jalkanen
Juha Paattakainen
Sanna Siukola
Tapio Kauppila
Pekka Virtaniemi
Matti Joki
Tenho Laukkanen

Pirkanmaan ELY-keskus
Kangasalan kunta
Lempäälän kunta
Lempäälän kunta
Nokian kaupunki
Nokian kaupunki
Pirkkalan kunta
Vesilahden kunta
Ylöjärven kaupunki
Liikenneturva
Pirkanmaan ELY-keskus

Konsulttina työssä ovat olleet DI Katja Seimelä, DI Riik-ka Salli, ins. AMK Eija Yli-Halkola ja tekn. yo Riku Jalka-nen Destia Oy:stä.

Arjen liikenteessä korostuu jokaisen liikkujan vastuullinen käyttäytyminen mm. turvavälineiden käyttö, liikennesään-töjen noudattaminen ja mui-den liikkujien huomioiminen. Hallintokuntien työllä voidaan vaikuttaa liikkujien tietoihin ja taitoihin.

YHTEENVETO LIIKENNETURVALLISUUSONGELMISTA

- Onnettomuustilastojen perusteella suunnitelmaan kuuluvien kuntien alueella on muuta maata turvallisempi liikkua.
- Suurin osa onnettomuuksista ja etenkin vakavimmat onnettomuudet tapahtuivat maanteillä.
- Yksittäisonnettomuudet olivat yleisin onnettomuusluokka ja niissä aiheutui kolmasosa henkilövahingoista.
- Kevyen liikenteen onnettomuuksia oli neljäsosa kaikista onnettomuuksista ja yli puolet niistä johti henkilövahinkoon. Erityisesti mopo-onnettomuudet ovat yleistyneet nopeasti.
- 18-20 –vuotiaat nuoret ovat usein osallisena liikenneonnettomuuksissa.
- Onnettomuudet tapahtuivat usein hyvissä olosuhteissa (paljas tienpinta, poutainen sää, päivänvalo).
- Kuntalaisten kokemia ongelmia alueella olivat
 - Piittaamattomuus ja ylinopeudet
 - Teiden, katujen ja kevyen liikenteen väylie kunto
 - Näkemäesteet
 - Puutteet kevyen liikenteen yhteyksissä ja turvattomat kevyen liikenteen ylityskohdat
- Turvavälineiden (erityisesti pyöräilykypärän ja valojen, heijastimen ja hands free-laitteen) käytössä parannettavaa

LIIKENNETURVALLISUUSTYÖN TAVOITTEET

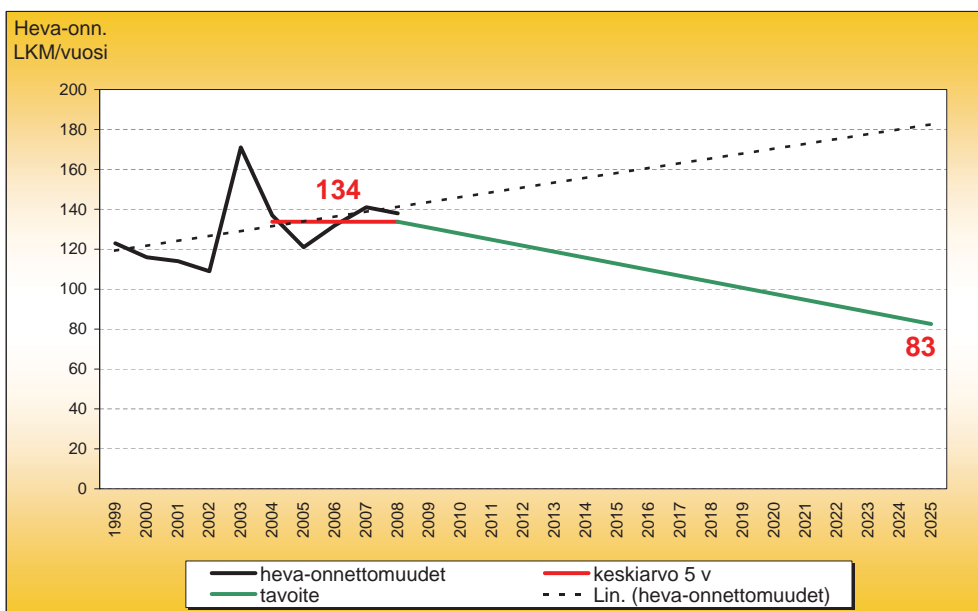
Valtioneuvosto on hyväksynyt pitkällä aikavälillä Suomelle liikenneturvallisuusvision, jonka mukaan tieliikennejärjestelmä on suunniteltava siten, ettei kenenkään tarvitse kuolla tai loukkaantua vakavasti liikenteessä. Liikenne- ja viestintäministeriön johdolla laaditussa valtakunnallisessa liikenneturvallisuussuunnitelmassa vuosille 2006–2010 on tavoitteena parantaa turvallisuutta jatkuvasti kohti tasoa, joka on enintään 250 tieliikennekuolemaa vuonna 2010 ja enintään 100 tieliikennekuolemaa vuonna 2025.

Kyselyn, onnettomuusanalyysin, asiantuntijatarkasteluiden ja valtakunnallisten tavoitteiden perusteella määriteltiin seudun liikenneturvallisuustyölle seuraavat pitkän aikavälin tavoitteet:

- Henkilövahinkoon johtaneiden onnettomuuksien vähentäminen
- Liikenneturvallisuuden kytkeminen maankäytön suunnitteluun
- Ajonopeuksien hillitseminen
- Turvallisen liikennekäyttäytymisen edistäminen
- Kevyen liikenteen turvallisuuden parantaminen
- Jatkuvan kasvatus-, koulutus- ja tiedotustyön ylläpitäminen tai käynnistäminen

Painopistealueiksi vuosille 2010 -2011 sovittiin:

- Turvallisen koulumatkan varmistaminen
- Turvallinen liikkuminen mopoilla ja mopoautoilla
- Heijastimen ja pyöräilykypärän ja valojen käytön edistäminen
- Liikennejärjestelyiden parantamistoimenpiteiden toteuttamisen aloittaminen

Henkilövahinkoon (kuolemaan tai loukkaantumiseen) johtaneiden onnettomuuksien kehitys 1999-2008 ja tavoite vuodelle 2025 suunnitelmaan kuuluvien kuntien alueella.

LIKENNETURVALLISUUDEN NYKYTILA

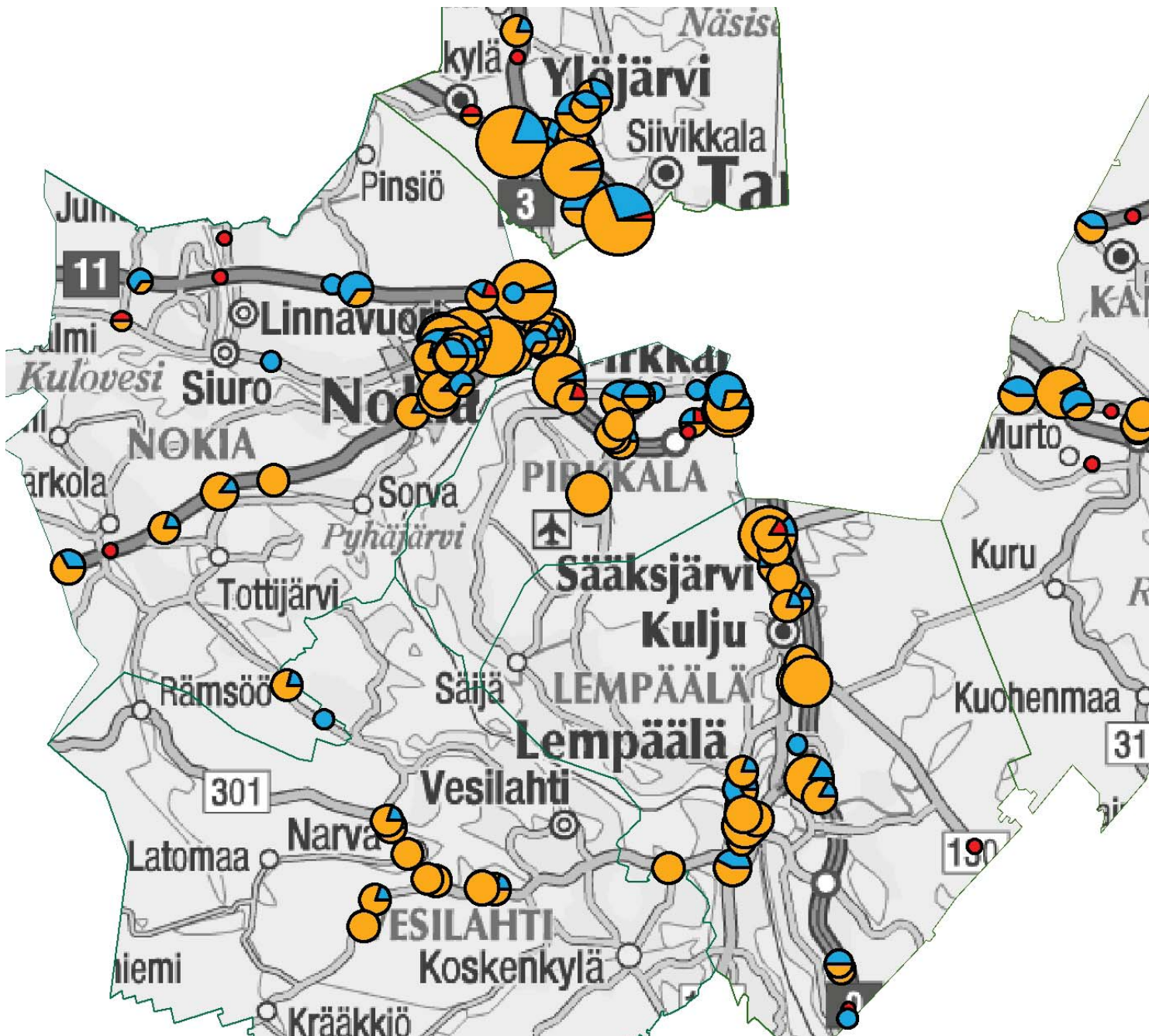
Liikenneonnettomuudet

Tampereen ympäristökuntien alueella tapahtui vuosien 2004–2008 aikana poliisiin tilastojen mukaan noin 900 tieliikenneonnettomuutta vuosittain. Asukaslukuun suhteutettuna onnettomuuksia tapahtuu hieman vähemmän kuin koko Suomessa keskimäärin. Onnettomuuksista 15 % johti henkilövahinkoon eli loukkaantumiseen tai kuolemaan.

Suurin osa onnettomuuksista ja etenkin vakavimmat onnettomuudet tapahtuivat maanteillä. Onnettomuudet tapahtuivat useimmiten hyvissä olosuhteissa eli päivänvalolla, poutaisella säällä ja tienpinnan ollessa kuiva. 18-20-vuotiaat nuoret olivat muun maan tavoin usein osallisena onnettomuudessa. Mopo-onnettomuuksien määrä on lisääntynyt nopeasti viime vuosina.

Henkilövahinkoon johtaneista onnettomuuksista yleisempiä ovat olleet

- yksittäisonnettomuudet 34 %
- kevyen liikenteen onnettomuudet 26 %
- risteämisonnettomuudet 11 %
- kääntymisonnettomuudet 7 %
- kohtaamisonnettomuudet 7 %

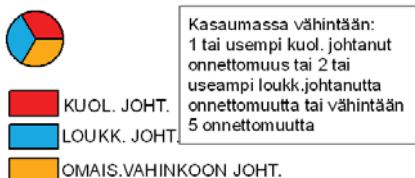

Onnettomuudet aiheuttavat inhimillistä kärsimystä ja surua. Kunnille liikenneonnettomuudet merkitsevät myös taloudellisia menetyksiä. Liikenneviraston käyttämän onnettomuuskustannusmallin mukaiset liikenneonnettomuuksien yksikkökustannukset ovat henkilövahinkoon johtaneissa onnettomuuksissa noin 471 000 euroa ja omaisuusvahinkoon johtaneissa onnettomuuksissa noin 2 700 euroa.

Tampereen ympäristökuntien alueella tapahtuneet onnettomuudet maksavat vuosittain noin 65 miljoonaa euroa, joista kunnat maksavat noin 15–20 % eli noin 10-13 miljoonaa euroa vuodessa. Kuntien kustannukset kohdistuvat pääasiassa terveys- ja sosiaalitoimelle.

Onnettomuuskasaumat v. 2004-2008

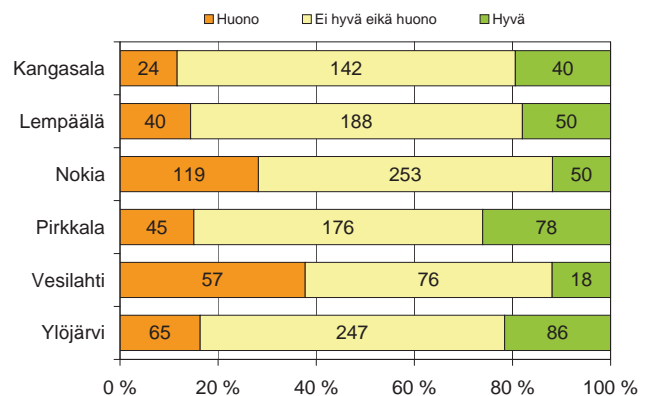
Koettu liikenneturvallisuus

Asukkaiden kokemuksia liikenneturvallisuudesta selvitettiin kaikille avoimella kyselyllä syyskuussa 2009. Kyselyssä kuntalaiset saivat tuoda esille vaaralliseksi koekemiaan paikkoja ja mahdollisia parantamisideoita sekä kertoa kokemuksiaan paikallisesta liikennekulttuurista ja liikennekäyttäytymisestä. Kyselyyn saatiin n. 1150 vastausta.

Vastaajat tunnistivat ongelmiksi autoilijoiden asenteet, jotka ilmenivät ylinopeutena, piittaamattomuutena ja lankulkijoista ja pyöräilijöistä sekä alkoholin vaikutuksen alaisena ajamisena. Myös turvavälineiden käytössä olisi kyselyn perusteella parantamisen varaa.

Vastaajista:

- 59 % käyttää aina pimeällä liikkueessaan heijastinta tai heijastinliiviä
- 54 % käyttää aina pyöräillessä pyöräilykypärää
- 64 % käyttää pimeällä pyöräillessä valoja
- 98 % käyttää aina autoillessa turvavyötä
- 26 % käyttää aina hands free -laitetta ajon aikana

Vastaajien kokemus liikenneturvallisuuden tilasta kokonaisuutena. (Kuvassa vastaajien lukumäärä.)

Liikenneympäristön suurimpia ongelmia kyselyn perusteella ovat

- puutteelliset kevyen liikenteen yhteydet ja turvattomat ylityskohdat
- maanteiden, katujen ja kevyenliikenteen väylien kunto ja talvikunnossapito
- näkemäesteet: kasvillisuus ja lumi

Kyselyssä esille tulleet vaaranpaikat on tutkittu maastotarkastelulla ja niihin on suunniteltu parantamistoimenpiteitä.

LIKENNETURVALLISUUDEN PARANTAMINEN

Liikenneturvallisuustyö

Liikenneturvallisuuden parantamisessa keskeistä on kuntalaisten liikennekäyttäytymiseen vaikuttaminen. Tehokkaalla liikenneturvallisuustyöllä vaikutetaan tietoihin, taitoihin ja asenteisiin.

Kuntien liikenneturvallisuustyöstä vastaa jokaiseen kuntaan perustettu liikenneturvallisuusryhmä. Liikenneturvallisuusryhmissä on edustajia eri hallinnonaloilta. Ryhmät tekevät tiivistä yhteistyötä myös sidosryhmien kuten ELY-keskuksen, poliisin ja Liikenneturvan kanssa.

Liikenneturvallisuusryhmien tehtävänä on mm.:

- lisätä eri hallinnonalojen yhteistyötä kunnan liikenneturvallisuuden parantamiseksi
- lisätä liikenneturvallisuustyön arvostusta
- seurata liikenneturvallisuustilanteen kehitystä kunnassa ja yleisesti
- asettaa pitkän aikavälin tavoitteet sekä määrittää vuosittaiset painopistealueet
- huolehtia hallintokuntien toimintasuunnitelmien laatimisesta ja toteutumisesta
- suunnitella yhteisiä kampanjoita ja tempauksia
- tiedottaa liikenneturvallisuustyöstä ja asioista
- pitää liikenneturvallisuussuunnitelma ajan tasalla.

Ryhmien aktiivinen toiminta varmistaa liikenneturvallisuustyön ylläpitämisen ja kehittymisen myös jatkossa.

Liikenneturvallisuustyötä tuodaan kaikkien kuntalaisten ja kunnan työntekijöiden arkipäivään hallintokuntien laatimien toimintasuunnitelmien kautta. Toimintasuunnitelmat sisältävät konkreettisia toimia, joilla liitetään liikenneturvallisuus osaksi hallintokuntien jokapäiväistä toimintaa. Toimintasuunnitelmien avulla liikenneturvallisuustyön toteutumista eri yksiköissä on mahdollista seurata.

Hallintokunnat ovat suunnitelleet sisällyttävänsä toimintaansa mm. seuraavia asioita:

Neuvolat

- Keskustelut, esitteet ja julisteet turvavyön käytöstä raskauden aikana ja lasten kuljettamisesta autossa ja pyörällä

Päivähoito ja varhaiskasvatus

- Henkilökunnan oman liikennekäyttäytymisen ja turvalaitteiden käytön huomioiminen
- Vanhempien ja päivähoiton/esiopetuksen henkilökunnan yhteinen liikenneaiheinen ilta
- Turvallinen liikkuminen jalankulkijana: opettelu leikin, laulun, lukemisen ja pelaamisen avulla sekä kävelyretkillä

Koulut

- Koulumatkoilla jalankulkuun ja pyöräilyyn kannustaminen ja autolla kouluun saattamisen vähentäminen: Omatoimisilla koulumatkoilla

positiivinen vaikutus liikennetaitoihin, liikkumistottumuksiin ja kuntoon.

- Pyöräillessä koulumatkoilla tai koulupäivän aikana käytetään pyöräilykypärää.
- Turvallisen koulukyydin järjestäminen: keskustelut koulukyytejä suorittavien kanssa (kuljettajan esimerkki, ajonopeus, turvavyön käyttö).
- Suunnitelmallinen liikennekasvatus oppiaineyhteydessä ja teemapäivinä.

Kouluterveydenhoito

- Keskustelu terveystarkastuksen yhteydessä ikäkauden mukaan koulumatkoista, turvavälineiden käytöstä, päihteistä ja liikennekäyttäytymisestä.
- Terveystarkastaja mukana koulujen liikennetee-mapäivissä

Liikunta, nuoriso ja vapaa-aika

- Harrastusmatkoilla jalankulkuun ja pyöräilyyn kannustaminen
- Nuorisotoiminnassa keskustellaan liikenteestä, mopoilusta ja päihteistä ja rohkaistaan turvalliseen liikennekäyttäytymiseen

Vanhus- ja vammaistyö

- Kaatumistapaturmien ennaltaehkäisy: tasapainon ja lihaskunnan kehittäminen, liikunta- ja ulkoiluryhmät ja liukuesteiden käyttäminen
- Palveluliikenteestä tiedottaminen
- Vanhustenviikolla teemapäivät

Terveyskeskukset

- Ennaltaehkäisevä päihdevalistus ja turvavälineiden käyttöön kannustaminen
- Vastaanotolla huomioidaan sairauden ja lääkkeiden vaikutus ajokykyyn

Tekninen toimi

- Liikenneasioista ja tilapäisistä liikennejärjestelyistä tiedottaminen
- Koulujen ympäristöjen riskikartoitus
- Jalankulun, pyöräilyn ja joukkoliikenteen toimintaedellytysten ja turvallisuuden parantaminen ja esteettömyyden edistäminen

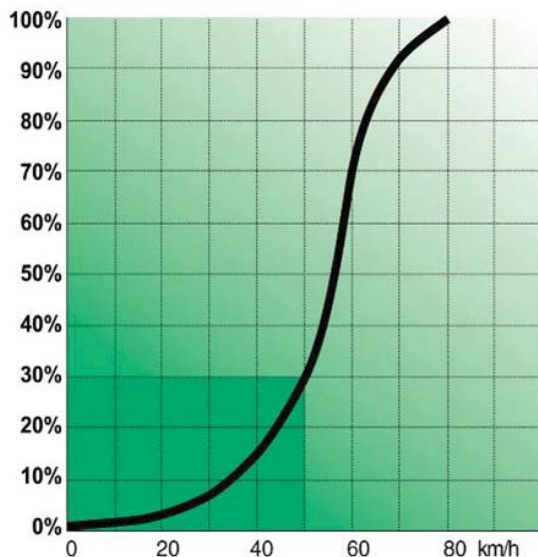

Liikenneympäristön parantaminen

Liikenneympäristön turvallisuuteen voidaan parhaiten vaikuttaa jo kaavoitusvaiheessa. Toimintojen tarkoituksenmukaisella sijoittelulla vaikutetaan liikkumistarpeeseen ja luodaan edellytykset tarpeellisten matkojen hoitamiseen jalkaisin, pyöräillen tai joukkoliikenteellä.

Liikenneturvallisuuksuunnitelmassa keskityttiin olemassa olevan liikenneympäristön parantamiseen. Kyselyssä esille tulleiden vaaranpaikkojen, onnettomuusanalyysin sekä maastotarkastelujen perusteella määriteltiin toimenpiteet liikenneturvallisuuden parantamiseksi ja onnettomuusriskin pienentämiseksi. Liikenneympäristön parantamistoimenpiteet on koottu toimenpideohjelmaan, jossa on esitetty toimenpiteiden sisältö, kiireellisyysluokka ja alustava kustannusarvio sekä tienpitäjä. Toimenpiteiden toteuttamisesta vastaa paikasta riippuen joko ELY-keskus tai kunta tai molemmat yhdessä. Toimenpideohjelmaan on pyritty ottamaan mukaan edullisia ja nopeasti toteutettavissa olevia liikenneturvallisuutta ja liikennejärjestelyjä parantavia toimenpiteitä. Pienten toimenpiteiden täydentäminen ja toteuttaminen tulee olla jatkuva prosessi kuntien liikenneympäristön kohentamisessa. Toimenpideohjelma sisältää myös joitakin suurempia työn aikana esille tulleita rakennustoimenpiteitä.

Liikenneturvallisuuksuunnitelmassa on esitetty 336 liikenneympäristöön kohdistuvaa toimenpidettä, joista Kangasalle 54, Lempäälään 54, Nokialle 69, Pirkkalaan 48, Vesilahdelle 34 ja Ylöjärvelle 77. Esitettyjen toimenpiteiden kokonaiskustannusarvio on noin 30 M€. Kustannusarvio täsmentyy jatkosuunnittelun aikana rakentamisolosuhteiden ja toteutusajankohdan perusteella.

Törmäysnopeudella on ratkaiseva vaikutus onnettomuuden seurauksiin. Kuvassa jalankulkijan kuoleman todennäköisyys törmäysnopeuden mukaan. Lähde: Eero Pasasen tutkimukset.

Toimenpiteet voidaan jaotella seuraavasti:

Kevyen liikenteen turvallisuuden parantaminen

- Suojatien havaittavuuden parantaminen
- Suojatien siirtäminen turvallisempaan paikkaan
- Keskisaarekkeen rakentaminen suojatielle
- Suojatien korottaminen
- Alikulun rakentaminen
- Kevyen liikenteen reitistön täydentäminen
- Päälystetyn pientareen leventäminen reunaviivan maalauksella

Kääntymis- ja risteämisonnettomuuksien vähentäminen

- Näkemien parantaminen näkemäraivauksin sekä -leikkauksin
- Nopeusrajoituksen alentaminen liittymän kohdalla
- Liittymän muotoileminen ja jäsentäminen
- Liittymän valaiseminen
- Turvasaarekkeiden rakentaminen
- Liikennevalojen toiminnan tarkistaminen
- Liikennevalo-ohjaus
- Kiertoliittymän rakentaminen
- Eritasoliittymän rakentaminen

Liikenteen rauhoittamistoimenpiteet

- Huomion kiinnittäminen nopeusrajoituksiin
- Nopeusrajoituksen alentaminen
- Hidasteiden rakentaminen (töyssyt, sivusiirtymät, keskisaarekkeet, heräteraidat)
- Taajamaporttien rakentaminen
- Liikenteen rauhoittamissuunnitelma

Liikenteen ohjaus

- Liikennemerkkien asettaminen
- Pysäköintikielto
- Läpiajokielto

LIKENNETURVALLISUUSTYÖN JATKUVUUS JA SEURANTA

Sitoutuminen

Liikenneturvallisuuksuunnitelma hyväksytään kunnittain valtuustossa, hallituksessa tai lautakunnissa. Poliittinen käsittely vahvistaa liikenneturvallisuuksuudelle asetetut tavoitteet osaksi kunnan laatu- ja tulostavoitteita ja osoittaa työhön tarvittavat resurssit.

Liikenneturvallisuuksuunnitelman valmistuttua tärkeintä on käytännön toiminnan ja toimenpiteiden käyntiin saaminen. Liikenneturvallisuuksuustyö kunnissa on käynnistynyt jo liikenneturvallisuuksuunnitelman laatimisen aikana. Liikenneturvallisuuksuryhmät ovat kokoontuneet kaikissa kunnissa ja hallintokunnissa on laadittu tulevien vuosien käytännön työtä ohjaavat toimintasuunnitelmat. Toimintasuunnitelmat jalkautetaan vuoden 2010 aikana kaikkiin yksiköihin. Yhdessä keskustellen ja toimintaa suunnitellen sitoutetaan kaikki tahot liikenneturvallisuuksuustyön tekemiseen ja kehittämiseen jatkossa.

Viestintä ja tiedotus

Liikenneturvallisuuksuunnitelman valmistumisesta on hyvä tiedottaa sekä kuntien sisäisesti omille työntekijöille että kuntalaisille. Kuntien sisäisessä tiedottamisessa keskeistä on, että kaikki työntekijät tietävät oman hallintokuntansa toimintasuunnitelmien sisällön ja osaavat sisällyttää liikenneturvallisuuksuuden osaksi omia työtehtäviään. Liikenneturvallisuuksuunnitelma on kaikkien nähtävillä kuntien internetsivuilla ja sieltä voi helposti hakea omassa työssään tarvitsemia osia tai löytää linkkejä muille sivustoille tai materiaaleihin.

Jatkuvuus

Poliittinen hyväksyminen, arvostus ja päättäjien sitoutuminen liikenneturvallisuuksuustyöhön luo perustan liikenneturvallisuuksuustyön jatkuvuudelle. Konkreettisesti työ jatkuu suunnitelman valmistumisen jälkeen liikenneturvallisuuksuryhmän aktiivisena toimintana. Hallintokuntien toimintasuunnitelmat tarkistetaan ja toimenpiteiden toteutumista seurataan vuosittain. Seurannan tulokset käsitellään kunnan organisaatiossa kuten muutkin toiminnalle asetetut tulostavoitteet.

Seuranta

Liikenneturvallisuuksuunnitelman laatimisen aikana liikenneturvallisuuksuustyölle asetettujen tavoitteiden, liikenneympäristön parantamistoimenpiteiden sekä liikenneturvallisuuksuustyön toteutumisen seurannan koordinoimiseksi on valittu mittareita. Mittareita seurataan vuosittain liikenneturvallisuuksuryhmässä. Liikenneturvallisuuksuuden parantamistoimenpiteiden vaikutukset ovat usein todettavissa vasta pidemmän ajanjakson kuluessa.

LIKENNETURVALLISUUSRYHMÄT

Kangasala

Merja Saarilahti, Tekninen keskus, pj.
Markku Lahtinen, Kaavoitus, siht.
Ari Vallius, Sivistyskeskus
Tuula Kuha, Sosiaali- ja terveyskeskus
Matti Joki, Liikenneturva
Jarmo Bister, Poliisi

Lempäälä

Timo Nevala, Tekninen toimi, pj.
Hannu Laskujärvi, Tekninen toimi
Aila Alanen, Sivistystoimi
Sami Wigren, Sivistystoimi
Tuula Salminen, Sosiaali- ja terveystoimi

Nokia

Tommi Jalkanen, Yhdyskuntatekniikka, pj.
Juha Paattakainen, Yhdyskuntatekniikka
Paula Kettunen, Päivähoito
Lea Haume, Sivistystoimi
Arja Hänninen, Vammaisneuvosto
Jukka Toropainen, Vammaisneuvosto
Juha Riskilä, Poliisi
Tarmo Kaikkonen, Ajovarma

Pirkkala

Sanna Siukola, Tekninen toimi, pj.
Lotta Kauppila, Maankäyttö
Matti Pitkänen, Sivistystoimi
Tiina Salminen, Terveystoimi

Vesilahti

Ari Arvela, Tekninen Itk, pj.
Markku Leiponen, Tekninen Itk.
Tapio Kauppila, Tekninen toimi
Timo Honkakunnas, Sivistystoimi
Pirjo Honkanen, Sosiaalitoimi
Sari Juuti, Liikunta- ja nuorisotoimi

Ylöjärvi

Pekka Virtaniemi, Tekninen toimi, pj.
Esko Rimppi, Tekninen toimi
Kirsi Riihioja, Sivistystoimi
Sami Yli-Pihlaja, Vapaa-aikatoimi
Elina Hurme, Sosiaalitoimi
Sirpa Ellala, Sosiaalitoimi
Maritta Ruoranen, Terveystoimi

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus